

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Бідюк Наталі Михайлівни на дисертацію

Громова Євгена Володимировича «Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі та Чехії»,

поданої на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 - теорія і методика професійної освіти

1. Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Професійна діяльність педагогів на сучасному етапі розвитку освіти відбувається в умовах загострення конкуренції, активізації міжнародної діяльності, зростання потреб та вимог суспільства до професійної компетентності вчителів. Це зумовлює необхідність пошуку, впровадження та застосування дієвих, ринково адекватних та ефективних підходів, методів, прийомів і технологій професійного розвитку вчителів в цілому, та їхньої іншомовної підготовки зокрема. Реалізація основних положень загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти зумовлює необхідність перегляду усталених поглядів на процес іншомовної підготовки майбутнього вчителя з урахуванням потреб сучасного суспільства і вимог до рівня та обсягу знань, якими має оволодіти кожен випускник педагогічного закладу вищої освіти. Відтак постала нагальна потреба приведення процесу підготовки майбутнього педагога у відповідність до запитів сьогодення, що передбачає перехід від традиційних до інноваційних способів професійного становлення особистості, від пріоритету вузькоспеціальних завдань до цілісного розвитку особистості майбутнього вчителя, педагогічної взаємодії, співпраці та співтворчості, що забезпечує інтеграцію нашої держави до загальноєвропейського освітнього простору.

У такій ситуації особливе зацікавлення викликає позитивний зарубіжний досвід, використання якого дозволяє аналізувати вітчизняні здобутки педагогічної освіти та з його урахуванням удосконалювати систему підготовки вчителів в Україні, підвищувати ефективність програм професійного розвитку, удосконалювати характеристики професійно значущих якостей вчителя в контексті сучасних аксіологічних тенденцій. Країни Східної Європи, зокрема, Польща та Чехія, володіють вагомими педагогічними досягненнями та розвиненими системами педагогічної освіти, теорія і практика яких ґрунтується на поєднанні національних традицій і передових тенденцій міжнародного освітнього простору.

В означеному контексті дослідження Громовим Є. В. проблеми іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах педагогічної вищої освіти Республіки Польщі та Чеської Республіки визнаємо як актуальне та своєчасне, що суттєво збагачує наукові пошуки в галузі педагогічної компаративістики.

Дисертаційна робота є складовою частиною науково-дослідних тем кафедри педагогіки і професійної освіти Вінницького державного педагогічного

університету імені Михайла Коцюбинського «Теорія та методологія педагогічної підтримки особистісного розвитку майбутніх учителів» (РК №0111U001620), «Теоретико-методичні засади формування загально-педагогічної компетентності сучасного вчителя в контексті становлення європейського простору вищої освіти» (РК №01115U002571), «Педагогічний супровід особистісно-професійного розвитку майбутнього вчителя» (РК №01119U102999) та теми кафедри методики навчання іноземних мов «Педагогічні умови навчання іншомовного професійного спілкування майбутніх учителів у парадигмі сучасної комунікативної лінгвістики» (протокол №6 від 08.12.2015 р.). Тема дисертації затверджена вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (протокол №15 від 23.02.2017 р.), і узгоджена Міжвідомчою радою з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 3 від 16.05.2017 р.).

2. Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації

Аналіз змісту дисертації та автореферату свідчить про високий науковий рівень виконаного дослідження, підтверджує досягнення мети і вирішення поставлених 7 завдань дослідження. Дисертантом обґрунтовано іншомовну підготовку майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей як міждисциплінарну проблему; досліджено вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на розвиток іншомовної підготовки майбутніх педагогів у Польщі та Чехії; проаналізовано особливості іншомовної підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних загальноєвропейських лінгвістичних процесів; виконано ретроспективний аналіз та визначено основні організаційно-педагогічні заходи, що забезпечують якісну іншомовну підготовку майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії; окреслено перспективні напрями імплементації польського та чеського досвіду в педагогічних закладах вищої освіти України.

3. Нові факти, одержані здобувачем.

Дисертаційна робота Громова Є. В. є комплексним порівняльно-педагогічним дослідженням, що має важливе значення для розвитку загальної педагогіки, теорії і методики професійної освіти та педагогічної компаративістики. Дисертантом *вперше* з'ясовано концептуальні засади та методологічні підходи до іншомовної підготовки вчителя для об'єднаної Європи; виявлено вплив світової освітньої політики та євроінтеграційних процесів на організацію іншомовної підготовки майбутніх учителів у Польщі, Чехії та Україні; визначені загальні та специфічні тенденції розвитку, процесуальні аспекти та цілі іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії; запропоновано структурно-функціональну модель іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей для використання в Україні; *удосконалено* навчально-методичне й технологічне забезпечення процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів; навчальні програми з профільних дисциплін, що викладаються іноземними мовами; положення про підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників та про прийом на підвищення кваліфікації працівників з інших закладів освіти. *Подальшого розвитку* набули положення щодо напрямів

осучаснення іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Україні з урахуванням позитивного польського та чеського досвіду.

4. *Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.*

Основні наукові результати, теоретичні напрацювання та методичні положення, висновки та рекомендації, викладені у дисертаційній роботі Громова Є. В. є науково обґрунтованими, що забезпечено комплексністю використання теоретико-методичних підходів, глибоким вивченням та аналізом вітчизняних та іноземних джерел (753 найменування, з них 495 – іноземними мовами), коректним застосуванням методів наукового аналізу, логічністю узагальнень. Висновкам і розробкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й достовірності. Позитивне враження справляють вміщені в ній автентичні інформаційні матеріали.

5. *Значення отриманих результатів для педагогічної науки і практики.*

Виконане дослідження має суттєве *теоретичне* значення, оскільки дисертантом здійснено дефінітивний аналіз і узагальнення змісту таких базових понять в сфері іншомовної підготовки фахівців як «іншомовна компетенція», «іншомовна комунікативна компетентність», «мультилінгвізм», «плюрилінгвізм», «полікультурність», «міжкультурна комунікація»; обґрунтовано доцільність трансформацій (автономізація процесу навчання) у системі іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вітчизняних педагогічних ЗВО з урахуванням кращих зразків польського та чеського досвіду; сформульовано теоретичні положення, врахування яких уможливило б імплементацію польського та чеського досвіду в педагогічних університетах України.

Робота також має беззаперечне *практичне* значення, оскільки дисертантом були розроблені науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Україні на основі творчого використання прогресивного досвіду Польщі та Чехії. Створені дисертантом, у тому числі у співавторстві з колегами, 4 навчально-методичні посібники та авторський навчальний блог можуть бути використані в педагогічних ЗВО України для підвищення мотивації студентів до вивчення іноземних мов і поліпшення якості їхньої іншомовної підготовки.

Результати дослідження відображено в 48 публікаціях автора, зокрема: 1 одноосібна монографія, 1 колективна монографія, 4 навчально-методичних посібники, 20 статей у наукових фахових виданнях України (з них 1 – у виданні, що індексується в базі Scopus; 2 – Web of Science; 7 – Copernicus), 6 публікацій у закордонних періодичних виданнях (з них 1 – у виданні, що індексується в базі Scopus; 3 – Web of Science; 1 – Copernicus); 4 статті у наукових виданнях України; 7 – статей у збірниках матеріалів конференцій (з них 4 у закордонних);

3 інформаційно-аналітичні збірники; 1 навчальна програма; 1 свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

6. Оцінка змісту дисертації та її завершеність

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, значною мірою забезпечуються логічною структурою роботи. Дисертація складається зі вступу, вступу, шести розділів, висновків до кожного з розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (753 найменування, з них 495 – іноземними мовами) на 513 сторінках та 12 додатків на 79 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 592 сторінки, основний текст дисертації займає 422 сторінки. Робота містить 17 рисунків на 9 сторінках і 13 таблиць на 8 сторінках. Логіка і послідовність викладу тексту праці відповідає вирішенню поставлених завдань дослідження.

У першому розділі – *«Іншомовна підготовка фахівців як глобальна педагогічна проблема»* – автором визначено й охарактеризовано ключові поняття дослідження, проаналізовано політику країн Європейського Союзу та України в сфері розвитку іншомовної підготовки громадян, визначено сучасні європейські тенденції в галузі іншомовної освіти. Цілком погоджуємося з думкою дисертанта, що нова європейська філософія освіти зумовила й суттєві зміни в концептуальних засадах іншомовної підготовки. Основними напрямками розвитку системи іншомовної підготовки у закладах вищої педагогічної освіти Польщі та Чехії автором визначено такі: формування почуття «європейської ідентичності»; реалізація принципу навчання впродовж життя; модернізація та впровадження нових освітніх програм та інноваційних технологій; створення належних умов для залучення кваліфікованих науково-педагогічних кадрів, у тому числі закордонних; інтернаціоналізацію науково-освітнього середовища; інтенсифікація академічної та наукової мобільності студентів і викладачів, встановлення партнерських відносин із провідними навчальними закладами Європи і світу, розвиток і вдосконалення англомовного середовища. В основу сучасних європейських концепцій вивчення іноземних мов покладені: теорія педагогічного спілкування, спрямована на розвиток пізнавальної активності учнів, в рамках якої намітилася значна кількість різних інтерпретацій комунікативності; ідея індивідуалізації навчання та самостійності, яка основною метою освіти визначає якнайкраще пристосування особистості до практичної діяльності.

У другому розділі – *«Історико-педагогічні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти Польщі та Чехії»* – здійснено ретроспективний аналіз розвитку систем вищої освіти та визначено основні етапи розвитку педагогічної освіти в цих країнах, охарактеризовано іншомовну компетентність громадян Польщі і Чехії, проаналізовано особливості іншомовної підготовки майбутніх учителів у контексті сучасних загальноєвропейських лінгвістичних процесів. Автором з'ясовано спільні підходи та відмінності у функціонуванні системи вищої освіти, які зберігаються донині. Спільними проблемами постають: питання забезпечення якості послуг вищої освіти; асиметричний розподіл інформації на ринку послуг вищої освіти; нестача кваліфікованого академічного персоналу на ринку освітніх послуг.

У третьому розділі – *«Організаційно-педагогічні основи іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії»* – визначено основні організаційно-педагогічні заходи, що забезпечують якісну іншомовну підготовку майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії; досліджено особливості створення мотиваційного контексту іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей; представлені інноваційні технології ефективного розвитку ключових компетентностей на заняттях з іноземної мови для професійного спілкування, проаналізовано, яким чином відбувається підготовка майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей до роботи за методикою предметно-мовного інтегрованого навчання (CLIL).

У четвертому розділі – *«Формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в закладах вищої освіти Польщі та Чехії»* – дисертантом проаналізовано вплив національно-культурних відмінностей на готовність польських і чеських студентів до міжкультурної іншомовної комунікації та охарактеризовано методи формування міжкультурної компетентності майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у закладах вищої освіти Польщі та Чехії.

У п'ятому розділі – *«Автономізація процесу іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії»* – представлена проблема індивідуалізації іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Польщі та Чехії; здійснено порівняльний аналіз готовності польських і чеських студентів педагогічних ЗВО до використання сучасних ІКТ в освітньому процесі; окреслено шляхи заохочення майбутніх вчителів нефілологічних спеціальностей до автономної роботи в процесі вивчення іноземних мов, продемонстровано, як польські та чеські педагоги розвивають навички автономної роботи та самооцінювання майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в процесі іншомовної підготовки.

У шостому розділі – *«Результати імплементації польського та чеського досвіду іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у педагогічних закладах вищої освіти України»* – дисертантом проаналізовано стан іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей в Україні, визначено шляхи імплементації польського та чеського досвіду в педагогічних закладах вищої освіти України. Безперечно цінними розроблені науково-методичні рекомендації щодо викладання навчальних дисциплін іноземною мовою, інтенсивне використання особистісно орієнтованих та інформаційно-комунікаційних технологій, залучення студентів до міжнародної діяльності, організація обміну досвідом між викладачами українських і закордонних педагогічних ЗВО).

Загальні висновки є логічними та відповідають поставленим дисертантом завданням. У мовностилістичному оформленні дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення. Зазначене дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають теоретичне і практичне значення для розв'язання завдань удосконалення іншомовної педагогічної освіти в Україні.

7. Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та побажання, врахування яких увиразнило б високий рівень викладу наукового матеріалу:

1. Оскільки проблема дослідження має міждисциплінарний контекст, вважаємо, теоретико-методологічні засади дослідження суттєво підсилило б використання міждисциплінарного підходу.

2. Обґрунтовуючи концептуальні засади іншомовної підготовки майбутніх педагогів у досліджуваних країнах з позицій аналітичного концепту, дисертант наголошує на необхідності вивчення та характеристики сучасних систем іншомовної підготовки вчителів нефілологічних спеціальностей у Польщі та Чехії. Відтак, у дослідженні варто було б виокремити параграфи для характеристики таких систем та розробити їх моделі, в яких відобразити обґрунтовані методологічні, нормативно-правові, організаційно-педагогічні засади, що розкривало б розуміння системності цього феномену у досліджуваних країнах. Представлена на рис. 1.1. (с. 71) «структурно-функціональна модель» не повною мірою відображає реалізацію системного підходу у дослідженні.

3. Вважаємо, що у другому розділі дисертант занадто глибоко та детально описує процес розвитку систем освіти досліджуваних країн впродовж кількох десятиліть. На нашу думку, окремі описи безперечно цікавих історичних фактів і подій лише опосередковано дотичні до проблематики дослідження та виходять за межі визначеного об'єкта і предмета дослідження.

4. Схвалюючи позитивно вдалу спробу дисертанта здійснити порівняння тенденцій іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у Польщі, Чехії та Україні, вважаємо, що виявлені загальні, особливі та специфічні тенденції варто було систематизувати в порівняльній таблиці відповідно до визначених критеріїв, що сприяло б кращому сприйняттю та якісно збагатило б зміст дисертації.

5. Цілком слушним є окресленні автором у п. 6.3. можливості імплементації польського та чеського досвіду іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у педагогічних закладах вищої освіти України. Водночас такі рекомендації варто було систематизувати за конкретними перспективними напрямками або рівнями (для прикладу, державний, інституційний, особистісний тощо), окремі рекомендації мають узагальнений характер і вже частково або повною мірою реалізуються у ЗВО України. У цьому контексті, вважаємо за доцільне запропонувати дисертанту ініціювати проект концепції іншомовної педагогічної освіти.

6. У компаративістських дослідженнях значну теоретичну та практичну цінність мають додатки, які інформативно насичують і збагачують дисертацію, забезпечують достовірність одержаних результатів. Більшість додатків (також рисунків у тексті роботи) мають автентичний характер і подані мовою оригіналу, що певною мірою утруднює розуміння їх змісту широкою академічною спільнотою.

Висловлені зауваження і побажання не впливають на загальний високий рівень кандидатської дисертації.

Підсумовуючи вищевикладене зазначаємо, що дисертаційна робота Громова Євгена Володимировича **«Теоретичні і методичні засади іншомовної підготовки майбутніх учителів нефілологічних спеціальностей у вищих навчальних закладах Польщі і Чехії»**, є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМУ за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – Громов Євген Володимирович – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практики іноземної мови та
методики викладання
Хмельницького національного університету

Н. М. Бідюк

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
проректор з наукової роботи

О. М. Синюк